

**PIENTEURASTAMOIDEN JA RIISTAN KÄSITTELY-
LAITOSTEN LIHANTARKASTUKSEN SIIRTÄMINEN
VALTION TEHTÄVÄKSI**

**SELVITYSHENKILÖ MAIJA HATAKAN RAPORTTI JA
SUOSITUKSET**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 SELVITYKSEN TAUSTAA	4
2.1 Lihantarkastuksen merkitys	4
2.2 Teurastamot, pienteurastamot ja poroteurastamot	4
2.3 Teurastusmäärät	4
2.4 Nykyinen lihantarkastusorganisaatio ja –henkilökunta	5
2.4.1 Laitosten hyväksyminen, lihantarkastus ja siihen liittyvä valvonta	5
2.4.2 Lihantarkastuksen ja lihantarkastushenkilöstön johto	5
2.4.3 Teurastamoiden lihantarkastushenkilöstö	5
2.4.4 Poroteurastamoiden lihantarkastushenkilöstö	6
2.4.5 Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastushenkilöstö ..	6
2.5 Lihantarkastus- ja valvontamaksut	6
2.5.1 Lainsäädäntö ja ohjeistus	6
2.5.2 EU-vähimmäismaksu ja teurastamoilta perityt maksut	7
3 MUUTOKSET TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ	7
4 LIHANTARKASTUKSEN RESURSSIKARTOITUS	8
4.1 Eviran valvomat teurastamot	9
4.2 Pienteurastamot ja riistan käsittelylaitokset	9
4.3 Poroteurastamot	9
5 PIENTEURASTAMOIDEN LIHANTARKASTUKSEN SIIRTÄMINEN VALTION TEHTÄVÄKSI	9
5.1 Lihantarkastuksen kehittämistyöryhmän suositus	9
5.2 Evira-malli	10
5.2.1 Lihantarkastuksen järjestäminen	10
5.2.2 Vahvuudet	10
5.3 Aluehallintovirastomalli	11
5.3.1 Lihantarkastuksen järjestäminen	11
5.3.2 Vahvuudet	11
5.3.3 Heikkoudet	12
6 SIIRRON VAIKUTUKSISTA JA AIKATAULUSTA	13
6.1 Taloudelliset vaikutukset	13
6.1.1 Toimijoilta perittävät lihantarkastusmaksut	13
6.1.2 Tarkastuseläinlääkärille maksettava korvaus	14
6.2 Vaikutukset viranomaistoimintaan	14
6.2.1 Valtion tehtävien lisääntyminen	14
6.2.2 Lihantarkastushenkilöstön rekrytointi	15
6.2.3 Henkilöstön siirrot	15
6.2.4 Tietojärjestelmät	15
7 SUOSITUKSET	16
Liitteet	18
Liite 1. SUOMEN TEURASTAMOT JA PIENTEURASTAMOT 2010	18
Liite 2. SUOMEN POROTEURASTAMOT 2010	18
Liite 2. SUOMEN POROTEURASTAMOT 2010	19
Liite 3. AIKATAULU SIIRRON TOTEUTTAMISEKSI EVIRA-MALLISSA	20

1 JOHDANTO

Pienteurastamoiden lihan tarkastukseen liittyviä ongelmia on tarkasteltu kolmessa vuosina 2009–2010 julkaistussa raportissa. Ensimmäisessä raportissa (*Pienten ja keskisuurten yritysten kokemia elintarvikelainsäädännön ja -valvonnan ongelmia selvittävän hanketyöryhmän raportti MMM 2009:3*) kiinnitetään huomiota pienteurastamoiden korkeisiin lihan tarkastusmaksuihin ja lihan tarkastuksen tason vaihteluun eri kunnissa. Selvityshenkilö Marjatta Rahkion raportissa selvitetään keinoja pienteurastamoiden lihan tarkastuksen saatavuuden parantamiseksi ja maksujen kohtuullistamiseksi (*Lihantarkastuksen kehittämistarpeet. Selvityshenkilö Marjatta Rahkion raportti ja ehdotukset, 2009*).

Edellä mainittujen raporttien julkaisemisen jälkeen maa- ja metsätalousministeriö asetti 12.10.2009 työryhmän selvittämään lihan tarkastuksen kehittämistä, erityisesti pienteurastamoiden lihan tarkastustarpeita ja kustannuksia. Työryhmän raportti julkaistiin elokuussa 2010 (*Lihantarkastuksen kehittämistyöryhmän raportti. MMM 2010:8*). Työryhmä totesi lihan tarkastuksen keskittämisen valtion tehtäväksi olevan paras ratkaisu lihan tarkastuksen ja valvonnan laadun nostamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Työryhmä esitti myös, että pienteurastamoiden lihan tarkastusta tuettaisiin valtion varoista.

Maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto tilasi 30.9.2010 jatkoselvityksen lihan tarkastuksen kehittämistyöryhmän työlle ELT Maija Hatakalta. Keskeisenä selvittävänä asiana on, mille valtion viranomaiselle pienteurastamoiden lihan tarkastus kunnilta tulisi siirtää, mitä vaikutuksia siirrolla olisi ja miten se olisi hankkeen aikataulu huomioon ottaen käytännössä toteutettava. Elintarvikelain muutosesityksen mukaan (Luonnos hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi elintarvikelain muuttamiseksi, lausunnolla 12.11.2010 saakka) siirto tulisi voimaan 1.9.2011. Myös poroteurastamoiden lihan tarkastuksen järjestämistä tulee tarkastella selvityksessä.

2 SELVITYKSEN TAUSTAA

2.1 Lihantarkastuksen merkitys

Lihantarkastus on osa virallista elintarvikevalvontaa. Siitä säädetään *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 854/2004 ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan järjestämisestä koskevista erityissäännöistä*. Lihantarkastuksella pyritään siihen, että kulutukseen tuleva liha ja lihaa sisältävät valmisteet olisivat turvallisia ja elintarvikehygieenisen laatunsa puolesta moitteettomia. Erityisesti tutkitaan, että eläin ei sairasta tarttuvaa eläintautia, eläimistä ihmisiin tarttuvaa tautia tai sellaista sairautta tai tartuntaa, joka tekee lihasta elintarvikkeeksi kelpaamatonta. Lisäksi tarkastetaan mm. onko eläintä lääkitty niin, että siitä saatava liha voisi olla elintarvikkeeksi kelpaamatonta. Lihantarkastuksen yhteydessä valvotaan myös eläinsuojelumääräysten noudattamista, eläinten hyvinvointia ja sivutuotteiden käsittelyä. Lihantarkastuksella ja siihen liittyvällä valvonnalla on keskeinen merkitys elintarviketurvallisuusriskien hallinnassa.

2.2 Teurastamot, pienteurastamot ja poroteurastamot

Toukokuussa 2010 Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran rekisteriin oli merkitty teurastamoita, pienteurastamoita ja riistankäsittelylaitoksia sekä poroteurastamoita seuraavasti:

- 19 teurastamoita, joista 15 punaisen lihan teurastamoita ja neljä siipikarjaliha-teurastamoita
- 60 pienteurastamoita ja riistan käsittelylaitosta, joista 55 kotieläinten ja tarhatun riistan pienteurastamoita, kaksi pienteurastamoksi hyväksyttyä poroteurastamoita ja kolme ainoastaan riistankäsittelylaitoksiksi hyväksyttyä laitosta
- 19 poroteurastamoita.

Pienteurastamon ja riistan käsittelylaitoksen yhteydessä toimii usein liha-alan laitos. Useimmissa laitoksissa on leikkaamotoimintaa (81 %), raakalihavalmisteita ja jauhelihaa valmistaa noin puolet laitoksista ja lihavalmisteita noin neljäsosa laitoksista.

Eviran ylläpitämä hyväksytyjen liha-alan laitosten rekisteri löytyy Eviran sivuilta: http://www.evira.fi/attachments/elintarvikkeet/valvonta_ja_yrittajat/hyvakasytyt_laitokset/liha-alan_laitokset.xls

Teurastamoiden ja pienteurastamoiden sijainti maakunnittain on esitetty liitteessä 1. Poroteurastamoiden sijainti Lapin ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastojen alueella on esitetty liitteessä 2.

2.3 Teurastusmäärät

Seuraavassa esitetyt teurastusmäärät perustuvat Eviran ja TIKEn vuoden 2009 tilastoihin sekä porojen osalta Lapin aluehallintoviraston tilastoihin.

- Eviran valvomissa teurastamoissa teurastetaan vuodessa noin 268 000 nautaa, 9 300 lammasta tai vuohta, 860 hevosta ja 2 300 000 sikaa sekä 52 miljoonaa siipikarjaan kuuluvaa lintua.
- Kuntien valvomissa pienteurastamoissa teurastetaan vuodessa arviolta 1 500 nautaa, 27 600 lammasta tai vuohta, 27 800 sikaa ja 339 600 siipikarjaan kuuluvaa lintua.

- Lapin aluehallintoviraston valvomissa poroteurastamoissa teurastetaan vuodessa noin 80 000 poroa.

Pienteurastamoissa teurastetaan noin 0,5 % naudoista, 1 % sioista ja 10 % hevosista. Lampaista suurin osa, noin 75 % teurastetaan pienteurastamoissa. Poroteurastamoista kaksi on hyväksytty teurastamaan myös lampaista.

2.4 Nykyinen lihantarkastusorganisaatio ja –henkilökunta

2.4.1 Laitosten hyväksyminen, lihantarkastus ja siihen liittyvä valvonta

Teurastamoiden, pienteurastamoiden, poroteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten hyväksyminen, lihantarkastus ja siihen liittyvä valvonta on hajautettu kolmelle eri viranomaiselle, Éviralle, aluehallintovirastolle ja kunnan valvontaviranomaiselle.

Evira hyväksyy suuret teurastamot ja niiden yhteydessä toimivat liha- ja kala-alan laitokset. Lihantarkastuksen ja valvonnan niissä suorittavat Eviran palveluksessa olevat tarkastuseläinlääkärit ja -apulaiset. Lapin aluehallintovirasto hyväksyy poroteurastamot ja järjestää niissä lihantarkastuksen ja valvonnan koko poronhoitoalueella. Kunnan viranomainen valvoo alueellaan poroteurastamoiden yhteydessä olevia liha-alan laitoksia. Kunnan viranomainen hyväksyy alueellaan sijaitsevat pienteurastamot ja riistan käsittelylaitokset. Lihantarkastuksen ja valvonnan niissä samoin kuin niiden yhteydessä toimivissa liha-alan laitoksissa suorittaa kunnan virkaeläinlääkäri.

Tarkastuseläinlääkäreiden tehtäviin kuuluu eläinsuojelulain, eläintautilain ja elintarvikelain mukainen valvonta ja tarkastus edellä mainituissa laitoksissa.

2.4.2 Lihantarkastuksen ja lihantarkastushenkilöstön johto

Eviran valvontaosaston hygieniayksikkö johtaa, kehittää ja ohjaa lihantarkastusta ja siihen liittyvää valvontaa koko maassa.

Eviran valvontaosaston lihantarkastusyksikkö johtaa lihantarkastushenkilöstön toimintaa Eviran valvomissa teurastamoissa ja niiden yhteydessä toimivissa liha-alan laitoksissa. Lihantarkastusyksikölle kuuluu myös lihan vientiin liittyviä tehtäviä, kuten USA:n vientilaitosten auditoinnit (toiminnan tarkastamiset).

2.4.3 Teurastamoiden lihantarkastushenkilöstö

Eviran valvomissa teurastamoissa työskentelee noin 40 tarkastuseläinlääkärinä ja heidän apunaan noin 50 tarkastusapulaisena. He ovat Eviran palveluksessa. Teurastamoiden valvonnassa otettiin vuonna 2008 käyttöön aluejako siten, että muodostettiin neljä teurastamoaluetta; itäinen, lounainen ja pohjoinen alue sekä Eura-Säkylän siipikarjateurastamoalue. Yksittäiset teurastamot kuuluvat useista teurastamoista muodostuviin teurastamoalueisiin. Kunkin teurastamoalueen johtavista tarkastuseläinlääkäreistä yksi on nimetty aluejohtajaksi. Aluejohtajan työpanoksesta 80 % on varattu oman laitoksen lihantarkastusta ja valvontaa varten ja 20 % aluejohtajan tehtäviä varten. Aluejohtajan tehtävänä on mm. huolehtia siitä, että alueella noudatetaan yhdenmukaisia menettelytapoja lihantarkastuksessa, laitoksen valvonnassa ja eläinsuojeluvalvonnassa. Teurastamoalueen johtaja toimii myös alueensa tarkastuseläinlääkäreiden ja -apulaisien lähiesimiehenä.

2.4.4 Poroteurastamoiden lihantarkastushenkilöstö

Aluehallintovirasto on nimittänyt virkasuhteeseen 49 sivutoimista poronlihan tarkastuseläinlääkäreitä. Tarkastuseläinlääkäreistä suurin osa (43) on kunnaneläinlääkäreitä tai heidän sijaisiaan. Lisäksi poronlihan tarkastuseläinlääkäreiksi on nimitetty kuusi yksityiseläinlääkäreitä. Tarkastuseläinlääkäreiden saannissa ei ole yleensä ollut ongelmia. Poroteurastamoiden yhteydessä toimivien liha-alan laitosten valvonnasta vastaa aina kunnan viranomaisen. Tämä järjestely poikkeaa teurastamoiden, pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten yhteydessä olevien laitosten valvonnasta. Niissä sama viranomaisen vastaa teurastamon ja sen yhteydessä toimivan laitoksen valvonnasta.

Porojen teurastus on kausiluonteista toimintaa, joka tapahtuu syyskuun ja tammikuun välisenä aikana. Eniten teurastuksia tehdään loka-marraskuussa.

2.4.5 Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastushenkilöstö

Lihantarkastuksen suorittavat useimmissa pienteurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa kunnan virkaeläinlääkärit, joiden tehtäviin kuuluu myös eläinlääkärinavun antaminen alueellaan. Osassa kuntia/ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita pienteurastamon ja sen yhteydessä mahdollisesti toimivan laitoksen valvonnan suorittaa kunnan palveluksessa oleva hygieenikkoeläinlääkäri. Kuntien palveluksessa ei ole lihantarkastusapulaisia.

2.5 Lihantarkastus- ja valvontamaksut

2.5.1 Lainsäädäntö ja ohjeistus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 882/2004 rehu- ja elintarvikelain-säädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta valvonnasta (valvonta-asetus) liitteessä IV on säädetty lihantarkastuksen vähimmäismaksuista, jotka viranomaisten on vähintään perittävä toimijoilta. Valvonta-asetuksen maksuista on säädetty kansallisesti valtioneuvoston asetuksella elintarvikevalvonnan maksuista (1040/2007). Elintarvikelain mukaisen valvonnan maksullisuudesta säädetään lain 71–73 §:ssä. Valtion suoritteista maksut peritään valtion maksuperustelain (150/1992) säännösten mukaisesti. Kunnat perivät suoritteistaan maksun, joka vastaa enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Elintarvikelain nojalla kunnalla on kuitenkin oikeus periä suoritekustannuksia alempi maksu.

Evira laskee valvomiensa teurastamoiden lihantarkastushenkilökunnan tarpeen teurastamo-kohtaisesti eri eläinlajien teurastusmäärien perusteella. Kustannukset peritään täysimääräisinä ja ne kattavat lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan sekä näytteenoton ja hallintokulut.

Poron lihantarkastuksesta perittävästä maksusta säädetään valtioneuvoston asetuksella aluehallintovirastojen maksuista (1145/2009). Elinkeinolta peritään tarkastusmaksuna 2 euroa ruholta lisätynä mahdollisilla ilt-, yö- ja viikonlopputyön korotuksilla (20 % ja 50 %). Aluehallintoviraston palveluksessa oleville tarkastuseläinlääkäreille maksettavasta palkkiosta säädetään valtioneuvoston asetuksella eläinlääkäreiden toimituspalkkioista (1234/2001). Tarkastuseläinlääkäreille maksetaan lihantarkastuksesta ja siihen liittyvästä valvonnasta 32,30 euroa tunnilta lisätynä mahdollisilla ilt-, viikonloppu- ja yötyökorotuksilla (20 % ja 50 %) ja tähän lasketaan mukaan myös matkoihin käytetty aika. Tarkastettua ruhoa kohden palkkio on kuitenkin vähintään 1,35 euroa.

Kunnat perivät toimijoilta lihantarkastuksesta ja valvonnasta korvauksen käytetyn ajan perusteella. Suomen Kuntaliitto on ohjeistanut kuntia maksujen osalta muun muassa 21.12.2006 lähetetyllä yleiskirjeellä. Kuntaliiton selvityksen mukaan kuntien elinkeinolta veloittama tuntihinta vaihtelee 25 ja 45 euron välillä, keskimäärin kunnat perivät 45 euroa tunnilta. Kuntaliitto on suositellut, että matka-ajat sisällytettäisiin tuntiveloitukseen.

2.5.2 EU-vähimmäismaksu ja teurastamoilta perityt maksut

Maa- ja metsätalousministeriön selvitysten mukaan pienteurastamoilta perittävät lihantarkastusmaksut ovat eläinyksikköä kohden korkeampia kuin suurten teurastamoiden ja poroteurastamoiden maksamat maksut. Lisäksi pienteurastamoiden maksut vaihtelevat suuresti riippuen pienteurastamon sijaintikunnasta. Joissakin kunnissa maksut ovat voimakkaasti tuettuja.

Eviran valvomien suurten ja keskisuurten punaisen lihan teurastamojen maksama tarkastus- ja valvontamaksu on noin 20 % korkeampi kuin EU-vähimmäismaksu. Suurten siipikarjateurastamoiden lihantarkastusmaksut ovat kahdesta viiteen kertaan korkeammat kuin EU-vähimmäismaksu. Poroteurastamoissa toimijat maksavat kiinteän maksun, joka on 2 euroa poroa kohti. Maksu on tasattu toimijoiden kesken eikä se riipu tarkastusmatkan pituudesta. Maksu on nelinkertainen EU-vähimmäismaksuun verrattuna.

Pienteurastamojen maksamat punaisen lihan tarkastusmaksut ovat EU-vähimmäismaksuun nähden keskimäärin seitsenkertaisia, joissain yksittäistapauksissa jopa monikymmenkertaisia. Myös siipikarjan pienteurastamoissa maksut vaihtelevat suuresti. Ne voivat olla jopa kolmekymmenkertaisia verrattuna EU-vähimmäismaksuun. Pienteurastamoiden korkeat kustannukset johtuvat pienistä eläinmääristä. Lihantarkastusmaksun lisäksi pienteurastamot maksavat erikseen laitoksen hyväksynnästä sekä näyttöiden otosta ja niiden tutkimisesta sekä yleensä myös laitoksen säännöllisestä valvonnasta.

Elintarvikelain muutosesityksen tavoitteena on muun muassa pienteurastamoiden lihantarkastusmaksujen tasaaminen ja kohtuullistaminen.

3 MUUTOKSET TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Pienteurastamoita syntyi Suomeen runsaasti sen jälkeen, kun Suomi liittyi EU:iin ja lainsäädännössä säädettiin erikseen pienteurastamoiden vaatimuksista. Pienteurastamoiden määrä on kuitenkin vähentynyt noin kolmanneksella viimeisten kymmenen vuoden aikana. Viime vuosina on perustettu joitakin uusia pienteurastamoita.

Pienteurastamotoimijat ovat entistä tietoisempia siitä, että lihantarkastuksen laatu, neuvontaan liittyvä asiantuntemus ja lihantarkastusmaksut vaihtelevat suuresti sijaintikunnasta riippuen. Lisäksi maksut ovat teurastettua eläintä tai lihakiloa kohden huomattavasti suuremmat kuin suurissa teurastamoissa. Toimijat vaativat epäkohtien korjaamista, jotta tasapuolinen kohtelu toteutuisi koko maassa.

Kuluttajat arvostavat yhä enemmän lähiruokaa. Sitra on arvioinut, että lähiruoan osuus voisi kasvaa vähintään kolminkertaiseksi lähivuosina. Tällöin pienteurastamoiden, riistan käsitteilylaitosten ja poroteurastamoiden merkitys lähiruoan tuottajina kasvaisi.

Vuoden 2010 alussa toimintansa aloittaneiden aluehallintovirastojen tavoitteena on tukea alueellista yhdenvertaisuutta hoitamalla lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvonta-tehtäviä alueilla. Valtiovarainministeriö on asettanut *Aluehallinnon uudistamisen seuranta-*

työryhmän (VM190:00/2009). Työryhmän eräänä tehtävänä on tehdä selvitys ja tarvittavat toimenpide-ehdotukset uudistuksen ulkopuolelle jääneistä organisaatioista tai niille kuuluvista viranomaistehtävistä ja niiden kytkemisestä osaksi valtion aluehallinnon viranomaisorganisaatiota. Lihantarkastuksen siirtäminen jonkin aluehallintoviraston vastuulle voisi olla eräs aluehallinnon erityistehtävistä.

Valtioneuvoston periaatepäätökset elintarvikevalvonnan kehittämistä (2003 ja 2007) edellyttävät, että kuntien tulee järjestää ympäristöterveydenhuolto yhteistoiminta-alueella. Tavoitteena on koota valvonta suurempiin seudullisiin yksiköihin, joissa on mahdollisuus viranhaltijoiden erikoistumiseen ja johtamisen selkeyttämiseen. Yhteistoiminta-alueiden muodostuminen on vielä kesken. Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) velvoittaa, että yhteistoiminta-alueiden on aloitettava toimintansa viimeistään 1.1.2013. Lokakuussa 2010 ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita oli 122. Yhteistoiminta-alueiden virkarakenne on vasta muotoutumassa.

Valtion talousarvioon on varattu kunnille maksettavia valvontakorvauksia eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää valvontaa varten noin neljän miljoonan euron määräraha. Näitä valvontatehtäviä tulisi ensisijaisesti pyrkiä hoitamaan perustamalla kuntien ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueille valvontaeläinlääkäri virkoja. Virkoja on perustettu jo 25 (marraskuu 2010). Jos pienteurastamoiden lihantarkastus siirretään valtion tehtäväksi, voisi valtio ostaa lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreiltä, joko elintarvikelain mukaisia tarkastustehtäviä tekevältä eläinlääkäriltä tai valvontaeläinlääkäriltä. Tällä järjestelyllä vältettäisiin nykyiseen järjestelmään liittyvät jääviysongelmat.

Suuret liha-alan yritykset keskittävät laitostensa toimintoja ja tekevät yritystensä sisällä yhteistyötä laajalla alueella Suomessa, Pohjoismaissa, Baltiassa ja Keski-Euroopassa. Nämä muutokset edellyttävät valvontaviranomaisilta laajaa asiantuntemusta.

EU on aloittanut lihantarkastuksen uudistamisen riskiperusteiseksi. Euroopan elintarviketurvallisuusvirastoa EFSA:a on pyydetty arvioimaan nykyisen lihantarkastuksen vahvuudet ja heikkoudet sekä ehdottamaan mahdollisia uusia lähestymistapoja ottaen huomioon koko elintarvikeketju. Arviointi tullaan suorittamaan vuoden 2013 loppuun mennessä. Sen jälkeen aloitetaan keskustelut EU:n lihantarkastuslainsäädännön muuttamisesta. Mahdolliset säädosmuutokset tulisivat voimaan vasta 2010-luvun loppupuolella, minkä vuoksi ei ole perusteltua jäädä odottamaan EU:n lihantarkastuslainsäädännön muutoksia.

Voimassa olevaan elintarvikelakiin (23/2006) esitetään muutoksia lihantarkastukseen ja siihen liittyvään valvontaan (Luonnon hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi elintarvikelain muuttamiseksi, lausunnolla 12.11.2010 saakka). Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastus ja valvonta esitetään siirrettäväksi valtion tehtäväksi. Muutosesitykset perustuvat 2009 ja 2010 tehtyihin selvityksiin. Myös keskeiset EU-komission elintarvike- ja eläinlääkintätoimiston tarkastajien huomautukset lihantarkastukseen liittyvistä toimivalta- ja esteellisyyssymyksistä on otettu huomioon. Samalla esitetään, että lihantarkastus- ja valvontamaksuja voitaisiin alentaa valtion rahoituksella.

4 LIHANTARKASTUKSEN RESURSSIKARTOITUS

EU-lainsäädännön mukaisesti toimivaltainen viranomainen päättää lihantarkastushenkilöstön määrästä. Lukumäärän on oltava sellainen, että asetuksen (EY) N:o 854/2004 5 artiklan b) kohdan vaatimukset täyttyvät.

4.1 Eviran valvomat teurastamot

Evira laskee valvomiensa teurastamoiden lihantarkastushenkilökunnan tarpeen teurastamo-kohtaisesti eri eläinlajien teurastusmäärien perusteella.

4.2 Pienteurastamot ja riistan käsittelylaitokset

Lokakuussa 2010 tehtiin aluehallintovirastojen kautta kysely tätä selvitystä varten pienteurastamoiden lihantarkastukseen ja siihen liittyvään valvontaan käytetystä ajasta, käyntikerroista, pienteurastamon toimintaviikkojen lukumäärästä vuodessa ja eläinlääkärin matkan pituudesta kiinteästä toimipaikasta pienteurastamolle.

Lihantarkastukseen käytettiin vuodessa aikaa noin 8 700 tuntia (noin 6 htv) sisältäen myös laitoksen valvonnan. Laitosvalvontaan käytettyä työaikaa ei useiden vastaajien mielestä voinut erotella lihantarkastukseen käytetystä ajasta. Käyntikertoja oli noin 5 000 kpl vuodessa. Käyntikertoihin kuului sekä *ante mortem* että *post mortem* -tarkastukset. Lihantarkastukseen käytetty aika käyntikertaa kohden oli keskimäärin 1,7 tuntia, mikä oli hieman pienempi kuin Marjatta Rahkion raportissa esitetty 2 tuntia. Marjatta Rahkion raportti perustui Eviran tilastoihin vuodelta 2007.

Kunnalliseläinlääkärit, jotka vastaavat alueellaan eläinlääkärinavun antamisesta, kokevat suurena ongelmana tämän tehtävän ja pienteurastamoiden lihantarkastuksen yhteensovittamisen. Sijaisten saaminen erityisesti sellaisiin kunnalliseläinlääkärien virkoihin, joihin kuuluu lihantarkastusta, tulee vaikeutumaan, sillä opiskelijat eivät enää vuoden 2011 alusta voi toimia tarkastuseläinlääkärien sijaisina. Tämä johtuu EU-lainsäädännön vaatimuksesta. Muutos voi vaikeuttaa pienteurastamoiden lihantarkastusta vakinaisten tarkastuseläinlääkärien lomien aikana.

Pienteurastamoissa ei ole tarkastusapulaisia. EU-lainsäädäntö antaisi kuitenkin mahdollisuuden käyttää heitä myös pienteurastamoissa. Marjatta Rahkion raportin mukaan tämä järjestely toisi kustannussäästöä. Koska tarkastusapulaisten käytöstä pienteurastamoissa ei ole kokemusta, asiaa tulisi selvittää tarkemmin.

4.3 Poroteurastamot

Lapin aluehallintovirastolta saatujen tietojen mukaan nykyiset lihantarkastuksen resurssit (49 eläinlääkärinä) ovat riittävät sesonkiluonteiseen toimintaan. Tarkastuseläinlääkärien saatavuudessa poron lihantarkastukseen ei yleensä ole ollut ongelmia.

5 PIENTEURASTAMOIDEN LIHANTARKASTUKSEN SIIRTÄMINEN VALTION TEHTÄVÄKSI

5.1 Lihantarkastuksen kehittämistyöryhmän suositus

Lihantarkastuksen kehittämistyöryhmä vertasi neljää eri mallia lihantarkastuksen järjestämiseksi. Niistä kaksi, aluehallintomalli ja Evira-malli perustuivat pienteurastamoiden lihantarkastuksen siirtämiseen valtion tehtäväksi. Kolmas malli oli parannettu kuntamalli ja neljäs malli lihantarkastuksen ulkoistaminen/yksityistäminen. Työryhmä päätyi suosittamaan pienteurastamoiden lihantarkastuksen siirtämistä valtion tehtäväksi, koska tällä järjestelyllä

voitaisiin turvata parhaiten lihan tarkastuksen laatu ja yhdenmukaisuus koko maassa. Aluehallintomallissa tulisi lihan tarkastuksen järjestäminen työryhmän mielestä keskittää yhdelle aluehallintovirastolle.

Seuraavassa tarkastellaan lihan tarkastuksen siirtämistä valtion tehtäväksi edellä mainittujen kahden vaihtoehdon pohjalta. Tarkastelun lähtökohtana molemmissa malleissa on sekä suurten teurastamojen että pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastuksen järjestämisen keskittäminen samalle valtion viranomaiselle. Erityisesti tarkastellaan malleihin liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia.

5.2 Evira-malli

5.2.1 Lihantarkastuksen järjestäminen

Lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan järjestämisvastuu keskitetään Eviralle. Evira järjestää lihan tarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan teurastamoissa, pienteurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa ja nimittää virkasuhteeseen tarkastuseläinlääkäreitä ja tarvittaessa tarkastusapulaisia. Evira hyväksyy kyseiset laitokset ja järjestää valvonnan niiden yhteydessä toimivissa laitoksissa.

Lapin aluehallintovirasto hoitaa edelleen lihan tarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan poronhoitoalueen poroteurastamoissa sekä hyväksyy poroteurastamot.

5.2.2 Vahvuudet

1. Lihantarkastusta on tarkasteltava valtakunnallisena kokonaisuutena. Keskusvirastojohtoisessa järjestelmässä voidaan parhaiten turvata lihan tarkastuksen toimivuus, laatu ja yhdenmukaisuus koko maassa. Tuottajille lihan tarkastuksen yhdenmukaisuudella on huomattavaa taloudellista merkitystä.
2. Evirassa on lihan tarkastuksen tukena elintarvikehygienian, eläintautien, eläinsuojelun, riskinarvioinnin, valvonnan kehittämisen ja laboratorion korkeatasoinen osaaminen sekä niihin liittyvä oikeudellinen asiantuntemus. Riskinhallintapäätösten tueksi tarvitaan monissa tapauksissa laajaa asiantuntemusta. Yleensä käytännön työssä esiin tulevat ongelmat edellyttävät niiden nopeaa ratkaisemista. Se toteutuu parhaiten tässä mallissa. Lisäksi lihan tarkastusyksiköllä on paljon yhteistyötä Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan kanssa liittyen lihan tarkastuksen opetukseen ja opiskelijoiden harjoitteluun teurastamoissa.
3. Evirassa on valmis organisaatio teurastamoiden lihan tarkastusta ja siihen liittyvää valvontaa varten. Lihantarkastushenkilöstön ohjausta on kehitetty perustamalla Eviraan erillinen lihan tarkastusyksikkö vuonna 2008. Muodostetut neljä teurastamoaluetta ovat osoittautuneet toimiviksi ja edesauttaneet lihan tarkastus- ja valvontakäytäntöjen yhtenäistämistä kyseisillä alueilla. Pienteurastamot voidaan liittää olemassa oleviin teurastamoalueisiin ja tarvittaessa alueita voidaan muuttaa. Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastuksen lisääminen osaksi Evirassa jo olemassa olevaa organisaatiota on suhteellisen pieni muutos, joka voidaan toteuttaa suunnitellussa aikataulussa, 1.9.2011 mennessä.
4. Eviran lihan tarkastusyksikön käytettävissä on ison viraston talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut. Eviraan on kertynyt kokemusta henkilöstöhallintoon liittyvistä työsuhteasioista kuten rekrytoinneista, työterveyshuollon järjestämisestä, työsuojelusta, oikeudellisista kysymyksistä, virkaehto- ja työehtosopimuslainsäädännön ja YT-lainsäädännön edellyttämistä toimenpiteistä ja ohjeistamisesta.

5. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa Eviran toimintaa. Evira johtaa ja kehittää lihantarkastusta sekä toimeenpanee sen. Lihantarkastuksen kokonaisuus on tässä mallissa samalla hallinnonalalla. Tämä ratkaisu on kokonaisuuden kannalta edullisin ja helpoin toteuttaa ja ylläpitää.
6. Lihantarkastuksen suora ohjaus on selkeämpää kuin se olisi tulosohjauksen kautta. Euroopan komission elintarvike- ja eläinlääkintätoimiston tarkastuskäynneillä on usein keskusteltu Eviran, aluehallinnon ja kuntien välisistä toimivaltakysymyksistä. Komission esittämien suositusten täytäntöönpano olisi helpompaa Evira-mallissa, jossa Eviralla on suora toimivalta, kuin aluehallintovirastomallissa.
7. EU:n ulkopuolisiin maihin suuntautuvan lihan ja lihatuotteiden viennin edellytysten varmistaminen toteutuu paremmin Evirassa kuin alueellisen viranomaisen toimintaan kuuluvana. Vientiteurastamoiden toimintaa on kehitetty Eviran tekemien auditointien tulosten perusteella. Vientimaiden viranomaiset asioivat ministeriön ja keskusviranomaisen kanssa vientiin liittyvissä asioissa. Evirassa hoidetaan jo nyt keskitetysti vientivaatimuksiin liittyviä lainsäädännön tulkinta-asioita sekä vientitodistusten vaatimuksiin ja hallinnointiin liittyviä asioita.
8. Suuret liha-alan yritykset keskittävät toimintojaan myös kansainvälisesti. Jotta viranomainen pystyisi seuraamaan liha-alan kehitystä ja muokkaamaan valvontakäytäntöjään kehityksen edellyttämällä tavalla, tarvitaan paitsi laajaa asiantuntemusta myös valvontatietojen keskittämistä sekä valvojien tiivistä yhteistyötä. Tämä onnistuu parhaiten keskusvirastojohtoisena toimintana.
9. Evira järjestää jo nyt isojen teurastamoiden lihantarkastushenkilöstön täydennyskoulutuksen. Tähän voidaan helposti lisätä myös pienteurastamoiden lihantarkastushenkilökunnan koulutus. Tämä järjestely parantaisi lihantarkastuksen laatua ja yhtenäisyyttä Suomessa.
10. Evira voi käyttää aluehallintovirastojen asiantuntemusta pienten teurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten tarkastuseläinlääkäreiden rekrytoinnissa.

5.3 Aluehallintovirastomalli

5.3.1 Lihantarkastuksen järjestäminen

Lihantarkastuksen johtaminen ja kehittäminen Suomessa jää Eviralle. Lihantarkastuksen toimeenpano siirtyy Evirasta ja kunnista yhteen aluehallintovirastoon erityistehtäväksi. Aluehallintovirastoon siirtyy Eviran lihantarkastusyksikkö, jonka tehtäväksi tulee isojen teurastamoiden, pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan järjestäminen. Lihantarkastushenkilöstö on suoraan toimeenpanevan yksikön alaisuudessa poron lihan tarkastuseläinlääkäreitä lukuun ottamatta. He toimivat edelleen Lapin aluehallintoviraston alaisuudessa.

5.3.2 Vahvuudet

1. Lapin aluehallintovirastolla on kokemusta poron lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan järjestämisestä ja ohjaamisesta poronhoitoalueella. Virastolla on hyvä alueellinen asiantuntemus porotaloudesta sekä paikallisten eläinlääkäreiden saataavuudesta poron lihantarkastukseen. Lapin aluehallintoviraston kokemuksia ja toi-

mintatapoja saattaa olla kuitenkin vaikea soveltaa koko maan lihan tarkastuksen järjestämiseen, sillä kyseessä on muusta Suomesta poikkeavat olosuhteet ja toiminta.

2. Aluehallintovirastoihin on perustettu uusia läänineläinlääkärien virkoja uuden eläinlääkintähuoltolain (765/2009) myötä. Vuoden 2010 keväällä aloitti aluehallintovirastoissa työnsä 15 valvontaeläinlääkäreitä. Heidän työnkuvansa muodostuu kuitenkin eläinten hyvinvointiin liittyvistä tarkastustehtävistä ja EU:n maataloustukien saamisen ehtona olevien täydentävien ehtojen valvonnasta. Ei ole itsestään selvää, että kyseisiä valvontaeläinlääkäreitä voitaisiin käyttää lihan tarkastustehtäviin.
3. Valtiovarainministeriön ilmoituksen mukaan aluehallintovirastoissa on saatavissa lihan tarkastusyksikön ja lihan tarkastushenkilöstön tarvitsemat tukipalvelut.

5.3.3 Heikkoudet

1. Aluehallintovirastot ovat uusia organisaatioita, jotka ovat vasta sopeutumassa toimintaansa. Lihan tarkastuksen järjestäminen teurastamoissa, pienteurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa olisi merkittävä uusi tehtävä, joka pitäisi suunnitella ja luoda alusta lähtien aluehallintovirastoon. Aluehallintovirastoissa ei ole vastaavaa toimintaa. Lihan tarkastushenkilöstö työskentelisi muualla kuin aluehallintoviraston toimipisteissä, mikä poikkeaisi täysin aluehallintovirastojen muusta toiminnasta. Sen vuoksi olisi arvioitava, sopiiko tehtävä lainkaan aluehallintoon.
2. Luonnollinen yhteys katkeaisi niihin Eviran yksiköihin, joiden toiminta erityisesti tukee lihan tarkastuksen ja valvonnan kehittämistä ja lihan tarkastuspäätösten tekemistä.
3. Lihan tarkastuksen johto ja toimeenpano olisi eri hallinnonaloilla. Eviran ohjaus tapahtuisi tulossopimuksen kautta. Järjestelyä ei voi pitää yhtä selkeänä kuin suoraa ohjausta. Lihan tarkastuksen kehittämisen ja yhtenäistämisen edellytykset kärsisivät tässä mallissa.
4. Euroopan komission tarkastuskäynneillään esittämien suositusten täytäntöönpano olisi vaikeampaa tässä mallissa, sillä Eviralla ei edelleenkään olisi lihan tarkastusta johtavana viranomaisena aluehallintoon kohdistuvaa toimivaltaa. Tämä epäkohta todetaan komission julkaisemassa Suomen maaprofiilissa.
5. Aluehallintomallissa vientiin liittyvien asioiden hoitaminen vaikeutuisi, sillä vientimaiden viranomaiset asioivat ministeriön ja keskusviranomaisen kanssa vientiin liittyvissä asioissa.
6. Lihan tarkastuksen toimeenpanon siirtäminen aluehallintovirastolle olisi suuri muutos. Siirron yksityiskohtaisia vaikutuksia ei ole mahdollista kartoittaa eikä arvioida tämän jatkoselvityksen aikataulun puitteissa, sillä jatkoselvityksen tulee olla valmis 12.11.2010.

6 SIIRRON VAIKUTUKSISTA JA AIKATAULUSTA

6.1 Taloudelliset vaikutukset

6.1.1 Toimijoilta perittävät lihan tarkastusmaksut

Pienteurastamoilta ja riistan käsittelylaitoksilta perittävät lihan tarkastusmaksut ovat eläinyksikköä kohden huomattavasti suurilta teurastamoilta perittyjä maksuja korkeammat. Lisäksi maksut vaihtelevat kuntakohtaisesti ylittäen jopa 30-kertaisesti EU-vähimmäismaksun, kun taas toisissa kunnissa maksut ovat voimakkaasti tuettuja.

Evira-mallissa elinkeinolta perittävät lihan tarkastusmaksut määritettäisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella Elintarviketurvallisuusviraston maksullisista suoritteista (266/2008) ja aluehallintovirastomallissa lihan tarkastusmaksut määritettäisiin valtioneuvoston asetuksella aluehallintovirastojen maksuista (1145/2009). Lainsäädännön muutosten tulisi olla valmiina viimeistään 31.5.2011, jotta toimintaa pystytään jatkamaan 1.9.2011. Lihan tarkastuksen julkisoikeudellisia omakustannusarvoon perustuvia maksuja alennettaisiin enintään 600 000 eurolla/vuosi. Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastusmaksujen ehdotetaan perustuvan tuntiveloitukseen. Asetuksiin olisi lisättävä seuraavat maksut:

1. pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten hyväksymisestä aiheutuva maksu
2. pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten yhteydessä toimivien laitosten hyväksymisestä ja säännöllisestä valvonnasta aiheutuva maksu.

Lihan tarkastuksesta ja siihen liittyvästä valvonnasta perittävään maksuun vaikuttaa käyntien määrä, tarkastukseen ja matkaan käytetty aika ja matkan pituus. Jos tarkastuskertoja olisi noin 5 200 vuodessa, yhteen tarkastuskäyntiin tarvittava keskimääräinen aika 2,5 tuntia, matkan pituus keskimäärin 40 km ja tarkastuseläinlääkärin tuntiveloitus 40 euroa, kustannukset olisivat yhteensä 870 000 euroa. Budjettirahoituksen osuus olisi 600 000 euroa, jolloin elinkeinolta jäisi perittäväksi lihan tarkastusmaksuina 270 100 euroa. Pienteurastamojen ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastusmaksu olisi tällöin noin 21 euroa/tunti. Kustannuksia laskettaessa tarkastukseen käytettävä aika on arvioitu suuremmaksi kuin resurssikartoitus osoitti (kohta 4.2). Maksu sisältää paitsi lihan tarkastuksen myös siihen liittyvän valvonnan. Tällöin järjestely olisi samanlainen kuin proteurastamoissa.

Pienteurastamoissa teurastetaan eläinyksiköitä 15 500 ja EU-vähimmäismaksu on keskimäärin 5 euroa eläinyksikköä kohden. Kerättävä EU-vähimmäismaksu olisi 77 500 euroa eli 5,96 euroa/tunti. Toimijoilta perittävä maksu, noin 21 euroa/tunti, olisi 3,5-kertainen EU-vähimmäismaksuun verrattuna, mikä tarkoittaisi lihan tarkastusmaksujen huomattavaa alenemistä keskimääräisiin kunnissa perittyihin maksuihin (45 euroa/tunti) verrattuna. Vaikka pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten maksut alenisivat 3,5-kertaisiksi EU-vähimmäismaksuun verrattuna, olisivat ne vieläkin jonkin verran korkeampia kuin isojen teurastamoiden keskimääräiset maksut.

Eläinlääkintähuoltolakia (765/2009) voitaisiin muuttaa siten, että valvontaeläinlääkäreiden valtion korvaamiin tehtäviin sisältyisi myös elintarvikelain (23/2006) mukaisia tehtäviä. Tämä antaisi yhden lisävaihtoehdon pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastuksen järjestämiseen. Tällöin valtio ostaisi palvelun kunnalta. Eläinlääkintähuoltolain toimeenpanosta saatujen kokemusten perusteella kunnan valtiolta laskuttama korvaus ostopalvelusta on yleensä suurempi kuin valtion maksama korvaus suoraan eläinlääkärille. Tämä merkitsisi elinkeinolta perittävien lihan tarkastusmaksujen korotustarvetta.

Yhteenveto

Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten toimijoilta perittävien lihantarkastusmaksujen perusteet voidaan yhdenmukaistaa sekä Evira-mallissa että aluehallintovirastomallissa. Edellä esitettyssä laskelmassa myös matkakustannukset on tasattu toimijoiden kesken. Näiden pientoimijoiden lihantarkastusmaksuja voidaan kohtuullistaa valtion rahoituksella. Edellä esitetty laskelma perustuu eläinlääkärille maksettavaan 40 euron tuntikorvaukseen. Silloin lihantarkastusmaksu alenisi nykytilanteeseen verrattuna. Se olisi 3,5 kertaa suurempi kuin EU-vähimmäismaksu.

6.1.2 Tarkastuseläinlääkärille maksettava korvaus

Evira voisi määrittellä pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten tarkastuseläinlääkäreille maksettavan korvauksen suuruuden (Eviran päätös). Poron lihantarkastuksessa sekä rajatarkastuksessa käytettyjä malleja voitaisiin käyttää hyväksi, jolloin tarkastuseläinlääkärille maksettaisiin tehtyjen työtuntien mukaan sisältäen myös matkaan käytetyn ajan. Matkakustannukset korvataan virkaehtosopimuksen mukaan. Evira maksaisi korvauksen suoraan tarkastuseläinlääkärille hänen esittämänsä laskun perusteella. Jos lihantarkastuksen suorittaa valtion palveluksessa oleva suuren teurastamon tarkastuseläinlääkäri, korvattaisiin hänelle ainoastaan matkakustannukset kiinteästä työpaikasta pienteurastamoon ja takaisin, jollei ole kyse ylityömääräyksellä tehtävästä työstä. Sama periaate pätee valtion tarkastusapulaisiin. Näissä tapauksissa tulee selvittää myös järjestelyn vaikutus suuren teurastamon lihantarkastusmaksuun.

Valtioneuvoston asetus eläinlääkäreiden toimituspalkkioista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta (811/2003) määrittää poron lihantarkastuksesta sekä poroteurastamon ja teurastuspaikan valvonnasta tarkastuseläinlääkärille maksettavan palkkion. Aluehallintovirastomallissa pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten tarkastuseläinlääkäreille maksettavat palkkiot olisi lisättävä asetukseen.

Päätöksen/asetuksen muutoksen tulisi olla valmiina viimeistään 28.2.2011, jotta lihantarkastushenkilöstön rekrytointi voidaan aloittaa.

6.2 Vaikutukset viranomaistoimintaan

6.2.1 Valtion tehtävien lisääntyminen

Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan siirtyminen kuntien tehtävästä valtion tehtäväksi merkitsee valtion tehtävien lisääntymistä jonkin verran. Noin 60 laitoksen lihantarkastukseen ja valvontaan arvioidaan tarvittavan noin 13 000 tunnin (5 200 x 2,5 tuntia, katso kohta 6.1) työpanos vuodessa. Tämä merkitsisi yhtä laitosta kohti keskimäärin 217 tuntia vuodessa (noin 31 henkilötyöpäivää). Lisäksi pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten hyväksymiskäsittelyyn, ohjaukseen ja neuvontaan, laitostarkastuksiin ja vaatimusten mukaisuuden arviointiin on varattava noin 3 henkilötyövuotta. Nämä henkilöstötarpeet on otettava huomioon molemmissa sekä Evira-mallissa että aluehallintovirastomallissa.

Evira-mallissa teurastamoalueiden johtajien hallinnollinen työmäärä lisääntyisi, kun pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastushenkilöstön henkilöstöhallintoon liittyvät asiat siirtyisivät heille. Sen vuoksi johtajien hallinnollisiin tehtäviin tarkoitettua työaikaa tulisi lisätä 20 %:sta noin 50 %:iin.

6.2.2 Lihantarkastushenkilöstön rekrytointi

Tehtävän siirtyessä valtiolle ei ole itsestään selvää, että kunnat/ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueet luovuttavat eläinlääkäreittensä työpanosta valtiolle kuuluvaa lihantarkastus- ja valvontatehtävää varten. Lisäksi kunnalliseläinlääkärit, joiden tehtävänä on eläinlääkärinavun antaminen ja jotka pääsääntöisesti nyt hoitavat tehtävää, eivät ehkä enää ole käytettävissä hankalien työjärjestelyjen, jääviys- ja muiden syiden vuoksi. Sen sijaan tehtäviä voitaisiin tarjota jo nyt elintarvikelain mukaisia tarkastustehtäviä tekeville kunnalliseläinlääkäreille sekä yhteistoiminta-alueiden valvontaeläinlääkäreille. Lisäksi aluehallintovirastojen valvontaeläinlääkäreiden käyttöä lihantarkastustehtävään olisi selvitettävä.

Suurten teurastamoiden lihantarkastuksen ja valvonnan resurssit tulisi arvioida uudelleen teurastamokohtaisesti. Sen jälkeen tulisi selvittää mahdollisuudet sekä tarkastuseläinlääkäreiden että tarkastusapulaisten joustavaan käyttöön isojen teurastamoiden lähellä sijaitsevis- sa pienteurastamoissa.

Lihantarkastushenkilöstön rekrytointi tulisi järjestää viimeistään 31.5.2011 mennessä, jotta lakisääteisen lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan aukoton jatkuminen voidaan taata kaikissa pienteurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa 1.9.2011 lähtien. Laitoskohtaisesti kartoitetaan lähialueen kunnalliset ja yksityiset eläinlääkärit sekä isojen teurastamoiden tarkastuseläinlääkärit ja -apulaiset ja heidän mahdollisuutensa suorittaa lihantarkastusta ja valvontaa kyseisissä pienteurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa. Riittävä määrä eläinlääkäreitä ja mahdollisesti myös tarkastusapulaisia määrättäisiin suostumuksensa perusteella suorittamaan pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastus. Myös varahenkilöt tulisi määrätä. Myös sivutoimilupien tarve olisi selvitettävä.

Rekrytointiin liittyvät ongelmat liittyvät sekä Evira-malliin että aluehallintovirastomalliin.

6.2.3 Henkilöstön siirrot

Evira-mallissa pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastukseen ja valvontaan rekrytoidulle henkilölle tehdään määräykset toimia valtion tarkastuseläinlääkärinä ja -apulaisena. Henkilöstöstä ja varahenkilöstöstä pidetään rekisteriä. Tämä työ voitaisiin toteuttaa rekrytoinnin yhteydessä 31.5.2011 mennessä.

Aluehallintovirastomallissa Eviran lihantarkastusyksikkö siirrettäisiin yhteen aluehallintovirastoon. Siinä yhteydessä on ratkaistava yksikön sijoittuminen aluehallintovirastossa. Lihantarkastusyksikköön kuuluisi paitsi suurten teurastamoiden myös pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastushenkilöstö (noin 150 henkilöä). Lihantarkastusyksikkö muodostuisi varsin suureksi ja sen toiminta poikkeaisi täysin muusta aluehallintovirastojen toiminnasta. Tämän vuoksi yksiköllä voisi olla parhaat toimintaedellytykset suoraan ylijoh- tajan alaisuudessa. Suurten teurastamoiden lihantarkastushenkilöstön siirtäminen Eviran palveluksesta aluehallintoviraston palvelukseen ja samalla pienteurastamoiden ja riistan kä- sittelylaitosten lihantarkastushenkilöstön rekrytointi, tarvittavien henkilöstöasioiden suunnit- telu ja järjestäminen olisi iso kokonaisuus, johon olisi varattava huomattavasti enemmän ai- kaa kuin 31.5.2011 saakka.

6.2.4 Tietojärjestelmät

Eviran ja teurastamoalueiden välillä on meneillään kokeilu, jossa Eviran henkilöstöhallin- toon liittyvät tietojärjestelmät pyritään saamaan myös teurastamoalueiden johtajien käyt- töön. Lisäksi Evirassa kehitetään extranet-järjestelmää viranomaisten tiedonvaihtoa varten. Evira-mallissa näihin järjestelmiin tulisi liittää myös pienteurastamoiden ja riistan käsittely-

laitosten lihantarkastushenkilöstö. Aluehallintovirastomallissa tarvittaisiin vastaavat järjestelmät.

7 SUOSITUKSET

1. Suosittelen Evira-mallia pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksen ja siihen liittyvän valvonnan järjestämistä varten. Tällöin lihantarkastuksen järjestäminen poron lihantarkastusta lukuun ottamatta olisi keskitetty samalle viranomaiselle. Keskusvirastojohtoisessa Evira-mallissa on useita sellaisia vahvuuksia, joiden avulla sekä teurastamoiden että pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastusta ja valvontaa voitaisiin parhaiten kehittää laadultaan paremmaksi ja yhteneväiseksi. Myös pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten hyväksyminen siirretään kunnilta Eviran tehtäväksi, jolloin järjestely vastaa teurastamoiden hyväksymismenettelyä.
2. Lapin aluehallintovirasto hoitaa poroteurastamoiden hyväksymiset, lihantarkastuksen ja valvonnan kuten nykyisinkin.
3. Arvioidaan uudelleen isojen teurastamoiden lihantarkastusresurssit teurastamo-kohtaisesti, jotta voidaan selvittää isojen teurastamoiden lihantarkastuseläinlääkäriiden ja –apulaisten mahdollinen käyttö lähellä sijaitsevien pienteurastamojen lihantarkastuksessa. Samalla selvitetään tarkastusapulaisten käytön vaikutukset kustannuksiin.
4. Teurastamoalueiden johtajien työaikaa hallinnollisia tehtäviä varten olisi lisättävä 20 %:sta noin 50 %:iin. Hallinnolliset tehtävät lisääntyvät, kun pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten tarkastushenkilöstön henkilöstöhallintoon liittyviä asioita siirtyisi heidän hoidettavakseen.
5. Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastushenkilöstö rekrytoidaan 31.5.2011 mennessä, jotta voidaan turvata lakisääteisen lihantarkastuksen jatkuminen 1.9.2011 lähtien. Laitoskohtaisesti kartoitetaan eläinlääkärien ja tarkastusapulaisten sekä heidän varamiestensä saatavuus kohtuullisen matkan päässä laitoksesta. Kyseeseen tulevat kunnan/yhteistoiminta-alueen eläinlääkärit mukaan lukien valvontaeläinlääkärit, isojen teurastamoiden tarkastuseläinlääkärit ja -apulaiset, aluehallintovirastojen palveluksessa olevat valvontaeläinlääkärit ja yksityiset eläinlääkärit. Rekrytoituille tarkastuseläinlääkärille maksetaan tuntiveloitukseen perustuva korvaus, joka sisältää myös matkaan käytetyn ajan sekä virkaehtosopimuksen mukaisen matkakorvauksen. Evira neuvottelee korvauksesta työntekijäjärjestön kanssa. Rekrytoinnissa Evira voisi käyttää apunaan aluehallintovirastojen alueellista asiantuntemusta eläinlääkäreiden saatavuudesta pienteurastamojen ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastustehtäviin.

Evira voisi yhtenä vaihtoehtona ostaa osan pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksesta kunnalta, jos eläinlääkintähuoltolaki (765/2009) muutettaisiin. Tällöin kunnan/ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen valvontaeläinlääkärien tehtäviin tulisi lisätä valtion tehtävänä suoritettava lihantarkastus.

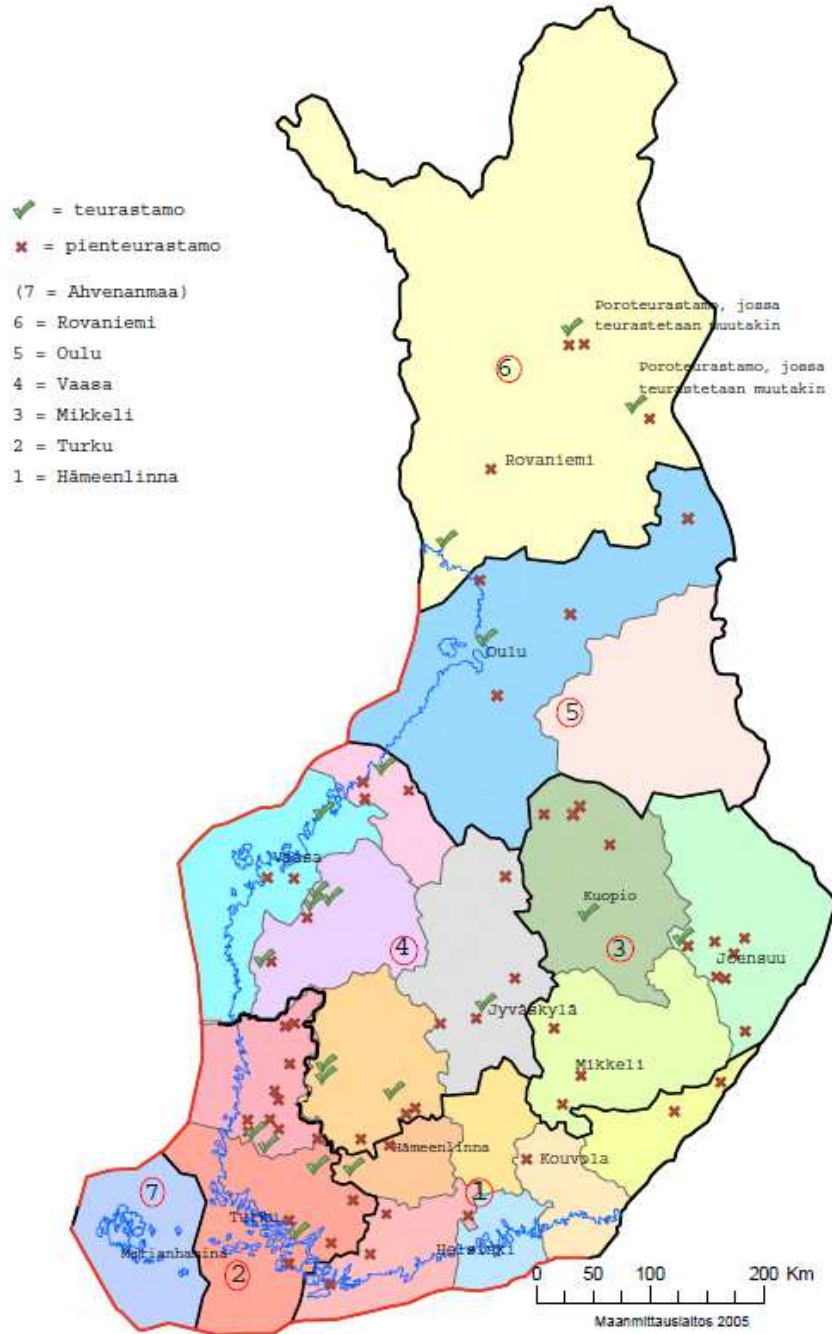
Selvitetään aluehallintovirastojen valvontaeläinlääkäreiden käyttöä pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksessa ja valvonnassa.

6. Pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten yhteydessä sijaitsevien liha-alan laitosten valvonta tulisi siirtää myös Eviralle elintarvikelain muutosehdotuksen mukaisesti. Silloin teurastamo ja sen yhteydessä olevaa laitosta valvoo sama viranomainen. Se vähentäisi paitsi toimijoiden hallinnollista taakkaa myös kustannuksia.
7. Pienteurastamoiden teurastusjärjestelyissä pyritään parempaan suunnitelmallisuuteen, jotta lihantarkastushenkilöstöä voidaan käyttää tehokkaasti teurastamoalueella.
8. Pienteurastamoilta ja riistan käsittelylaitoksilta perittävien maksujen perusteet tulisi yhdenmukaistaa kuten kohdassa 6.1.1 on esitetty. Valtion rahoituksen avulla näitä maksuja tulisi kohtuullistaa ja alentaa nykyisestä tasosta, joka on keskimäärin 7-kertainen EU-vähimmäismaksuun verrattuna. Toimijoilta perittävä alennettu maksu kattaisi sekä lihantarkastuksen että siihen liittyvän valvonnan laitoksessa.

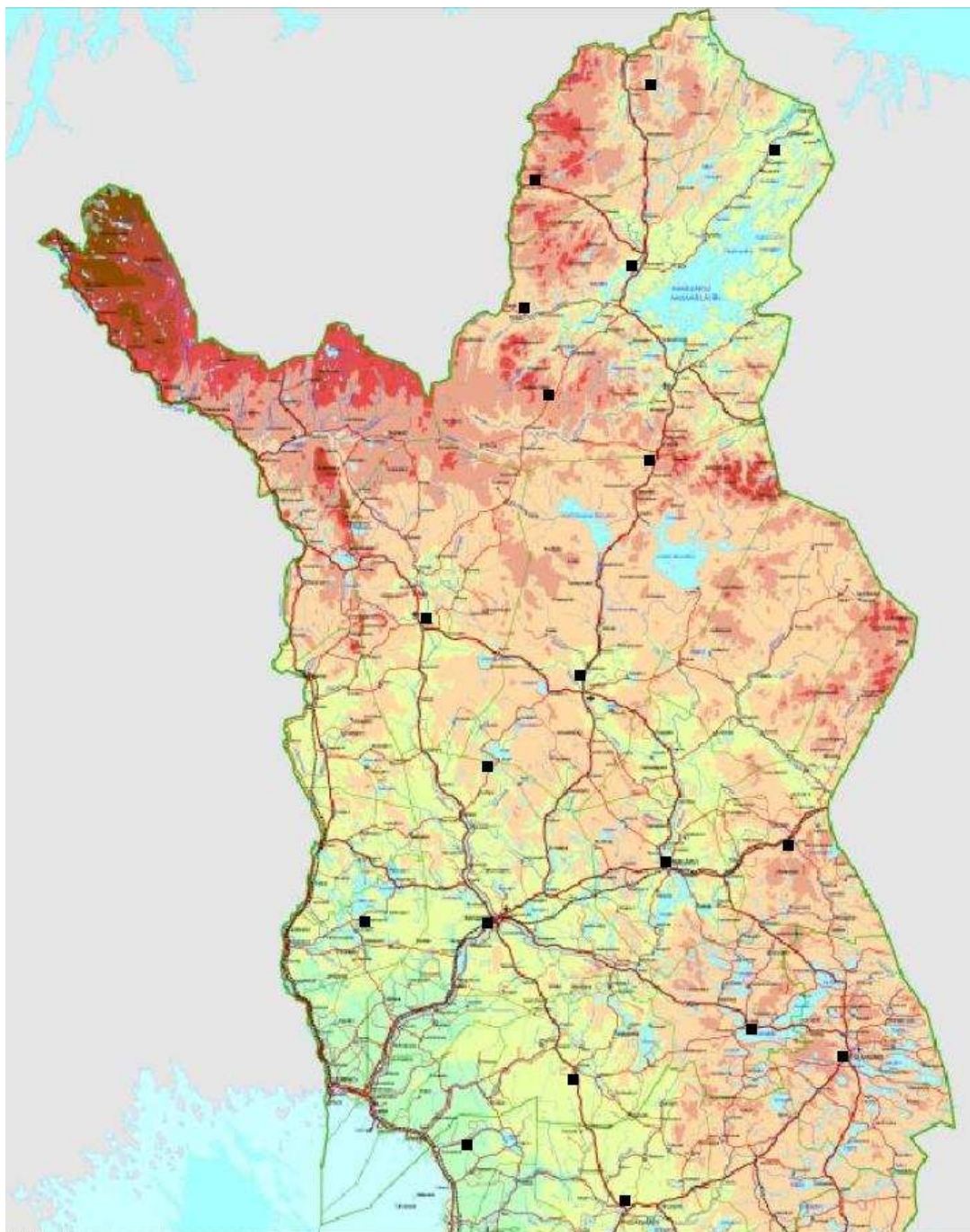
Aikataulu pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastuksen siirron toteuttamiseksi Evira-mallissa on esitetty liitteessä 3.

Liitteet

Liite 1. SUOMEN TEURASTAMOT JA PIENTEURASTAMOT 2010

Liite 2. SUOMEN POROTEURASTAMOT 2010

Lähde: Lapin aluehallintovirasto (2010)

Aikataulu siirron toteuttamiseksi Evira-mallissa

